

ELS DIPUTATS DE LES PARTIDES RURALS I ALCALDES PEDANIS D'ELX AL SEGLE XVIII

Martina MARTÍNEZ LÓPEZ

Resum: Els municipis que posseeixen un terme extens en el qual hi ha altres nuclis de població necessiten un càrrec que represente al govern municipal en tots els llocs de la seua demarcació. És el cas de la ciutat d'Elx, que compta amb un ampli territori en el qual el camp i l'agricultura han tingut tradicionalment un paper important. Per exercir aquesta funció de representació van existir dues figures: els diputats de les partides rurals i els alcaldes pedanis en els llocs de Sant Francesc d'Assís i Santa Pola. En aquest article estudiarem quan i per què es van crear aquests càrrecs, la seua evolució, funcions, característiques i requisits que havien de reunir els candidats, entre 1749, quan es van produir els primers nomenaments de diputats de les partides rurals, i 1822, considerat fins ara com l'any de creació dels alcaldes pedanis.

Paraules clau: alcalde pedani, diputat de les partides rurals, Santa Pola, Sant Francesc d'Assís, partides rurals, segle XVIII.

Title: Elx's rural district representatives and deputy mayors in the 18th century

Abstract: Towns that have small population centres within their large municipal area need of someone who represents the council in all the areas of their territorial demarcation. This is the case of Elx, a city that presents large areas of countryside traditionally based on agriculture. The representation of the council in those territories was divided in two parts: de deputies and the mayors of the rural districts (in the cases of Sant Francesc d'Assís and Santa Pola). This article reviews when and why these representative positions were created. It covers the evolution, duties, and requisites that the candidates for those posts had to fulfil. The period of time examined goes from 1749, date of designation of the first rural deputies and 1822, year when the first mayors of the rural districts were named.

Keywords: mayor of rural districts, deputies of the rural districts, Santa Pola, Sant Francesc d'Assís, rural districts, 18th century.

1. INTRODUCCIÓ

La figura de l'alcalde pedani té una llarga tradició dins de l'administració municipal, ja que té els seus antecedents en època romana. La seua creació estava condicionada per l'existència d'entitats o poblats dins d'un territori municipal o jurisdiccional, allunyats de la capital o nucli principal, i la necessitat que hi haguera un representant del Consell o del senyor en aquests llocs.¹ Així ho recull la legislació més actual, el Reial Decret legislatiu 781/1986, de 18 d'abril, que en el seu article 20 diu:² «en cada uno de los pueblos y barriadas separados del casco urbano y que no constituyan entidad Local, el Alcalde podrá nombrar un representante personal entre los vecinos residentes en el mismo.»

Seria el cas del municipi d'Elx, que posseeix un ampli terme municipal: 326 km², amb una superfície agrària censada de 12.775 hectàrees,³ i dividit en l'actualitat en 30 partides rurals o pedanies, al capdavant dels quals hi ha un alcalde pedani. En el Decret d'Alcaldia 5081 del 2015 per a la convocatòria d'eleccions dels representants de l'alcalde a les pedanies s'exposa el motiu pel qual es designen aquests càrrecs:⁴

contar con una información completa y fluida sobre las necesidades, inquietudes y propuestas de los habitantes de las pedanías, y a la vez ejercer con eficacia la representación municipal en los núcleos de población, históricamente, el Alcalde-Presidente del Ajuntament d'Elx ha designado representantes personales en las mismas, con la denominación tradicional de «Pedáneos» o «Pedáneos».

A Elx, aquesta funció de representació del govern central a altres llocs del terme, va ser exercida des del s. XVIII per dos càrrecs municipals: els diputats de les partides rurals i els alcaldes pedanis del Lloc de Sant Francesc d'Assís i del mas de Santa Pola.

Encara que tindran similars funcions, van nàixer en moments diferents i en diferents contextos: els diputats van ser nomenats per a les zones rurals, mentre que els alcaldes pedanis ho van ser per a aquests nuclis de població menor, i, en el seu nomenament, va tenir un paper important el senyor de la vila. Tanmateix, com veurem, aquests càrrecs amb el temps es van equiparar.

Fins ara la figura de l'alcalde pedani a Elx havia estat tractada de forma puntual per Baltasar Brotons en la seua àmplia bibliografia sobre el camp d'Elx.⁵ En aquest treball pretenem apropar-nos a aquesta

¹ J. FARIÑAS FAJARDO, «Alcaldes pedáneos, mayordomos-jueces y Alcaldes de barrio», en *Revista de estudios de la Administración Local y Autonómica*, 196 (1977), p. 767-788. En aquest article s'estudien altres figures que exerceixen també aquesta funció, com els jutges-majordoms, els majordoms pedanis i alcaldes de barri.

² Reial Decret Legislatiu 781/1986, de 18 d'abril, pel qual s'aprova el Text Refós de les Disposicions vigents en matèria de Règimen Local.

³ Dades de la pàgina web de l'Ajuntament d'Elx: www.elche.es. Cal tenir en compte que, fins a la segregació del municipi de Santa Pola, el terme municipal seria més ample.

⁴ Decret 5801/2015 *Convocatoria de elección democrática y participativa de los Representantes de la Alcaldía en las pedanías de Elx*. Es pot consultar en <http://www.elche.es/micrositios/participacio/noticias/eleccion-democratica-de-pedaneos/>

⁵ Baltasar BROTONS GARCÍA, *La agricultura ilicitana, de ayer a hoy*, Caja de Ahorros Provincial, Alicante, 1985; *El camp d'Elx, història i tradició*, Ajuntament d'Elx, Elx, 1995; *Les pedanies del camp d'Elx*, Regidoria de Cultura, Elx, 1998; *Historia del campo de Elche*, Institut Municipal de Cultura, Elx, 2000.

figura des del punt de vista de l'administració local al s. XVIII, ja que tot i ser considerats com un ofici menor, van jugar un paper important en l'organització i control del territori. A partir de les dades que apareixen principalment en els llibres d'actes municipals i en la correspondència del duc d'Arcs amb seu administrador, hem intentat aproximar-nos a la seua creació, funcions, evolució, requisits dels candidats, etc., centrant aquesta recerca entre l'any 1749, quan es van produir els primers nomenaments de diputats de les partides rurals, fins a l'any 1822, considerat fins ara la data de creació de l'alcalde pedani a Elx.⁶

2. ELS DIPUTATS DE LES PARTIDES RURALS A ELX

El càrrec de diputat de les partides rurals va ser creat el 1749, a conseqüència d'un ordre del Capità General de València, duc de Caylús, de l'1 de febrer, que ordenava que es fera un inventari d'armes existents en cada poble, assegurant que només les posseïren els que tingueren llicència per a això, per evitar els nombrosos robatoris que es cometien en els camins. Disposava, a més, que els justícies vigilaren la forma de vida dels veïns sospitosos, realitzant rondes per tot el terme municipal, amb l'obligació d'informar a final de cada mes dels altercats ocorreguts, fent-los responsables dels robatoris i morts que succeïren.⁷ Van ser usuals aquest tipus d'ordres per part dels capitans generals de València, a causa de l'interès de l'administració pel manteniment de l'ordre públic en aquesta regió, tradicionalment un territori violent, on era habitual l'ús d'armes i el bandolerisme mantenia la seua vitalitat.⁸ En concret, la zona meridional d'Oriola, incloent-hi les viles d'Elx, Asp i Crevillent, era una de les més insegures de València, que es caracteritzava per la ferocitat de la seua delinqüència, pròpia dels pròfugs de la justícia, desertors de l'exèrcit i fugits dels propers arsenals de Cartagena, que van trobar refugi en aquesta zona de poblament dispers.⁹

En resposta a l'ordre del duc de Caylús, l'Ajuntament li va escriure immediatament exposant la impossibilitat que suposava el fet de poder rondar per tot el terme d'Elx la causa de la seua extensió, motiu pel qual li proposava poder nomenar diputats a les partides rurals que s'encarregaren d'això, a la qual cosa va accedir.¹⁰

Quedo enterado de cuanto vuestras mercedes exponen en carta de 21 de corrientes y en consideración a lo dilatado de ese término, que es preciso se ronde, como los demás, a fin de remediar los robos e insultos que se comenten, apruebo la disposición que vuestras mercedes proponen de que se nombren Diputados en las partidas y pagos, que cuyden de recorrerlos, y estos los elegirán vuestras mercedes hombres de toda satisfacción y confianza, con facultad de prender y asegurar los reos y gentes sospechosa que

⁶ B. BROTONS GARCÍA, *La agricultura ilicitana, de ayer a hoy*, p. 103.

⁷ AHME, *Mano de reales órdenes de 1749*, signatura H-83/10, doc. 8.

⁸ E. GIMÉNEZ LÓPEZ, «El orden público en Valencia durante la primera mitad del siglo XVIII», en *Gobernar con una misma ley. Sobre la Nueva Planta Borbónica en Valencia*, Universitat d'Alacant, Alacant, 1999, p. 97-123.

⁹ J. M. PALOP RAMOS, «Militares y civiles ante el control del orden público: la Compañía suelta de fusileros del Reino de Valencia», en *Estudis: revista de historia moderna*, 32, 2006, 321-364, p. 323.

¹⁰ AHME, *Mano de reales órdenes de 1749*, sig H-83/10, doc. 10.

encuentre, de que han de dar cuenta a vuestras mercedes para que les formen causa, si el asunto lo mereciere, u tomen la providencia que corresponda, a cuyo efecto se les concede a dichos diputados el uso de armas y si fuese necesario se les librarán los correspondientes despachos con aviso de vuestras mercedes.

Tan bon punt reberen aquest permís, l'alcalde major i els dos ordinaris van emetre un ban en què van exposar els motius i les funcions que anaven a tenir els diputats de les partides rurals. Però a més, en la còpia que es conserva a l'Arxiu Històric Municipal d'Elx, es van anar anotant els nomenaments de diputats de les partides rurals fets entre 1749 i 1762.¹¹ Els primers corresponen a les partides de Ferriol, les Salades, Vall-llongues, Torrellano (Torre del Pla), el Portitxol, Jubalcoi, Maitino, Altabix, Perleta, la Vallverda, els Bassars, la Baia, la Foia-Benaiy, el Derramador, Casa Blanca, Garrofera, el Molar, Matola, Torre de Gaytán, El Pla i Barri de Santa Teresa. Posteriorment, es nomenen per Carrús, Monistrol, l'Altet i la Venda.¹² A l'any següent, el 1750, es van afegir les partides d'Algorós, Rabodaguet i l'Alcavó. En un altre llistat que es conserva de l'any 1785,¹³ no apareixen la Torre de Gaytán, la Venda, ni com cal suposar, el barri de Santa Teresa, ja que per la seua proximitat a la vila passaria a estar inclosa en la parròquia del Salvador. I es nomenen, per primera vegada, diputats per a les partides d'Asprella, Canal de Flandes, Puçol i Santa Anna.

2.1. Funcions dels diputats

Tant en el decret d'aprovació per part del Capità General, com en el bàndol en què es registren els primers nomenaments, els diputats de les partides rurals eren els encarregats de realitzar les rondes en el terme, vigilar la forma de vida dels veïns sospitosos i dels transeünts, detenint a aquells dels quals sospitara que foren desertors de l'exèrcit o no portaren papers ni passaports en què s'indicara qui eren i on es dirigien. Per això, se'ls va donar facultat per portar armes, detenir i assegurar als sospitosos.¹⁴ Així doncs, el manteniment de l'ordre públic al camp, per protegir tant les propietats com les collites, va ser la principal missió i raó de ser dels diputats de les partides rurals. Cal tenir en compte que aquesta figura va sorgir en un context de creixement demogràfic i econòmic, que havia provocat un augment de l'extensió de les zones conreades.¹⁵

Per aquest motiu, els diputats es van a convertir en un instrument per controlar el territori, realitzant altres tasques administratives i executives, que permeteren que les ordres que provenien de la ciutat es

¹¹ *Ibidem*, doc. 11.

¹² En el document apareix només com a Venda. Podria referir-se a la Venda de Pavia.

¹³ AHME, E-29/1, *Lista de los Diputados de los partidos del término y jurisdicción de esta villa de Elche*, 1785.

¹⁴ AHME, *Mano de reales órdenes de 1749*, H-83/10, doc. 10.

¹⁵ P. RUIZ TORRES, *Señores y propietarios. Cambio social en el sur del País Valenciano 1650-1850*, Institución Alfonso el Magnánimo, Valencia, 1981, p. 187-194. Veg. també J. SERRANO i JAÉN, *De patricis a burgesos*, Ajuntament d'Elx-Institut de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant, 1995. També a Múrcia, el nomenament de diputats en les zones de costa havia estat afavorida per l'establiment d'importants contingents humans, una reactivació dels sectors productius, i un afebliment del caràcter de frontera. A més, la creació faria possible un control més efectiu dels drets de la Hisenda Reial i municipal, i mantenir defensors pròxims a la costa. L. BUENDÍA PORRAS, J.

MUÑOZ RODRÍGUEZ, «Nuevos poderes para nuevos espacios. Los diputados de la marina murciana en la vertebración política del territorio (ss. XVII-XVIII)», *Murgetana*, 107, 2002, p. 73-91.

Fig. 1. Croquis del terme d'Elx i les seues partides, de Cayetano Martínez, 1886. (AHME P8/7)

conegueren i aplicaren al camp,¹⁶ i participant en els recomptes de població rural i de propietats dels veïns, aprofitant el major coneixement de l'àmbit rural on exercien. Així, per exemple, tenim documentades diverses ocasions en què van ajudar a fer el repartiment de l'equivalent i d'altres impostos o contribucions extraordinàries.¹⁷ Seguint en aquesta línia, el 1803 se'ls van ampliar les seues funcions, i ha d'exercir de perits agrimensors:¹⁸

Considerando el cabildo que los diputados de este término, por tener su continua morada en ellos y ser muchos criados en los mismos, tienen conocimiento práctico en las tierras de ellos, y por lo mismo son los que con mayor fundamento pueden justipreciarlas con individualidad y distinción, según sus circunstancias y clases en los casos que se ofrezcan, lo que han de ignorar los que no tengan dicho conocimiento, y experiencia, resultado de las valoraciones que se hacen por los de esta última clase un gravísimo perjuicio a los interesados, para evitarles nombra el cabildo por peritos labradores a los arriba elegidos entendiéndose cada uno para su respectivo partido, lo que se haga constar en el título que se les despache de tales diputados, y sin perjuicio de los peritos anteriormente nombrados de quienes podrán valerse los interesados si les conviniese para los justiprecios que se ofrezcan

¹⁶ És usual trobar referències en les actes municipals, en què després de prendre un acord, s'ordenava passar un avís als diputats i als alcaldes pedanis. També quan es convocava als veïns es feia a través del diputat. Com a exemple, el 1772 se'ls ordena que avisen als seus veïns perquè acudeixin al manifest de la palla. AHME, a103, *Actas capitulares*, sessió de 4 de setembre de 1772.

¹⁷ En 1761 participen en la realització del padró de veïns per al repartiment de l'equivalent, V. GOZÁLVEZ PÉREZ, *La ciudad de Elche. Estudio geográfico*, Universitat de València, València, 1976, p. 203, nota 46. El mateix va ocórrer al gener de 1813, quan es va acordar la intervenció dels diputats de les partides per al repartiment de l'equivalent i de les contribucions extraordinàries de guerra. AHME, a138, *Actas capitulares*, sessió de 11 de gener de 1813.

¹⁸ AHME, a129, *Actas capitulares*, sessió de 17 de juny de 1803.

en las tierras de este término, como igualmente para las de huerta que no están sujetas a partida.

A partir de 1808, amb l'inici de la Guerra d'Independència, i la situació d'inestabilitat política que es vivia, van ser nombroses les ocasions en què es va comptar amb la col·laboració dels diputats de les partides rurals, per mantenir l'ordre i la seguretat al camp. Al juliol de 1808 es va encarregar que, juntament amb un religiós designat pel guardià del convent de Sant Josep, confiscaren les armes de foc que posseïren els seus veïns.¹⁹ I al desembre, amb la formació de les milícies honestes, l'alcalde segon va suggerir seria útil formar esquadres en cada partit a càrrec dels seus respectius diputats, amb la finalitat que cuidaren de la persecució i aprensió de «malhechores, desertores y demás gentes viciosas» a causa de l'extensió del municipi i l'abundància de cases habitades al camp.²⁰ També van participar en l'embargament d'armes, carros i bagatges, com ho va exposar en una instància el diputat de Perleta, Antonio Candela de Bordonado, on explica els nombrosos treballs que realitzava:²¹ «cumplimiento y ejecución de las órdenes que se le despachan así para las comparecencias de los moradores del partido en los varios casos que ocurren, como para los embargos de carros y bagajes en que las más veces hay la precisión de practicar la diligencia por las noches y en horas que causan la incomodidad...».

També durant l'epidèmia de febre groga de 1811, van seguir exercint les seues funcions, vigilant que cap veí allotjara transeünts a casa pel perill de contagi;²² que no es traguera ordi del terme per altres pobles, ja que amb prou faenes hi havia per a l'elaboració del pa comú i, investigaren el nombre de caps de bestiar que s'havien sacrificat sense que hagueren pagat els drets corresponents, a causa del caos produït per la dispersió dels veïns de la ciutat pel seu terme i camp fugint de la malaltia.²³

Si els diputats de les partides rurals s'encarregaven de garantir l'ordre públic al camp, per a exercir aquesta funció en la ciutat es van nomenar el 1799 diputats de justícia a les parròquies de Santa Maria, Sant Salvador i Sant Joan, a causa de l'augment del robatori i la ineficàcia de les rondes per les autoritats municipals.²⁴ No tenim més dades sobre nous nomenaments fins a l'any 1808, quan la Junta de Govern va elaborar un pla per dividir la ciutat en barris i casernes, al capdavant dels quals estaria un alcalde de barri.²⁵ Aquests s'encarregarien de rondar a

¹⁹ AHME, a134, *Actas capitulares*, sessió de 7 de juliol de 1808.

²⁰ *Ibidem*, sessió de 16 de desembre de 1808.

²¹ El diputat de Perleta sol·licita que, a causa d'aquets treballs, se l'alliberara de l'impost d'allotjaments i bagatges. AHME, a136, *Actas capitulares*, sessió de 18 de maig de 1811. El 1815 també se'ls encarregà la tasca d'aconseguir dos carros, quatre bagatges majors i dos de menors, que havia sol·licitat el comandant d'armes de Crevillent. AHME, a140, *Actas capitulares*, sessió de 22 de desembre de 1815.

²² AHME, a136, *Actas capitulares*, 2 d'agost de 1811.

²³ *Ibidem*, sessió d'11 de desembre de 1811.

²⁴ AHME, a126, *Actas Capitulares*, sessió de 9 de febrer de 1799.

²⁵ Els alcaldes de barri van ser creats per Carles III el 1768 per a Madrid, dividint la Cort en vuit casernes i altres tants barris; i estenent aquest càrrec a les ciutats més importants, on estigueren assentades Audiències i Cancilleries, per Reial Cèdula de 13 d'agost de 1769. Entre les seues funcions es trobaven tasques de policia de seguretat i de neteja, matrícula de veïns, seient de posadors, fonts, etc., J. FARIÑA FAJARDO, *op. cit.*, p. 777-779. També en J. GUILLAMÓN ÁLVAREZ, *Las reformas de la Administración Local durante el reinado de Carlos III*, IEAL, Madrid, 1980.

la nit el seu barri, detenint a qui portara armes prohibides sense llicència, als grups de més de quatre persones, als que estigueren cometent algun delictes, i a tots els que els resultaren sospitosos, vigilant especialment els forasters que s'hostatjaren en la seua caserna.²⁶

Al desembre de 1818 el Capità General va emetre una ordre en la qual es regulava la forma d'elecció dels alcaldes de barri. En ella, es lamentava que malgrat els bàndols i ordres que s'havien promulgat per evitar els robatoris i furts en camps i camins, comesos per desertors de l'exèrcit, ganduls i contrabandistes, no s'havia aconseguit la seua eradicació, sinó tot el contrari, havien augmentat. Per mantenir l'ordre, manava dividir tota població de més de 500 veïns en barris, i en cada un d'ells, situar dos alcaldes, elegits per l'ajuntament de cada poble entre els veïns honrats. En compliment d'aquest bàndol, el consistori il·licità va realitzar una distribució dels carrers de la ciutat en 10 barris, nomenant a dos alcaldes en cada un d'ells, amb jurisdicció només pedània, com s'indicava en aquesta ordre.²⁷

Seguint amb les mesures per acabar amb la inseguretat, en un cabildo extraordinari celebrat el 26 de febrer de 1822, es va donar als diputats de les partides rurals les mateixes facultats que els alcaldes de barri:²⁸

enterado este ayuntamiento de los desórdenes que se han observado hasta ahora en los diferentes partidos de que se compone su término, en los cuales están divididos proporcionalmente y han tendido siempre un diputado para su gobierno, deseando precaver sus habitantes de todo insulto y de los perjuicios que les causan en los frutos y producciones de sus haciendas algunas gentes que vagan por ellas, acuerda: nombrar en calidad de alcaldes de aquellos barrios y con las mismas obligaciones y facultades que los de esta población [...]

A continuació es va realitzar un nou nomenament de diputats per a totes les partides: alguns eren nous i en altres casos es confirmava als que ja ho exercien. No obstant això al març s'ha de fer una nova designació perquè havien detectat errors en l'anterior.²⁹

Cal destacar que a partir d'ara comencen a nomenar-se indistintament diputats o alcaldes, fins que es produïska la substitució d'un terme per un altre. També cal assenyalar que aquest acord de l'Ajuntament

sus casas por las noches, y si no los hallasen en ellas, averiguarán si faltan del pueblo y si han obtenido pasaportes competentes para hacer alguna ausencia, dando parte la Justicia Real ordinaria en caso de haber salido sin conocimiento de ella, para que sean tratados como infractores de mis bandos de policía y buen gobierno» AHME, a144, Actas capitulares, sessió de 2 de gener de 1819.

²⁸ AHME, a147, *Actas capitulares*, sessió de 26 de febrer de 1822

²⁹ *Ibidem*, sessió de 9 de març de 1822.

²⁶ Segons aquesta ordre, la Parròquia de Santa Maria quedaria dividida en 3 casernes; la parròquia de Sant Salvador a 5: 3 dins de la vila i dos al raval de Santa Teresa; i la de Sant Joan en 4 casernes. AHME, b126, *Actas de la Junta de Gobierno de 1808*, sessió de 13 de juliol.

²⁷ Aquesta jurisdicció pedània consistia en: «y para hacer sumarias en casos pronto, dando cuenta incontinenti con los autos originales al Juez Superior del pueblo para que los prosiga; tendrán obligación de matricular a todos los vecinos entrantes y salientes, celarán la policía, atenderán a la quietud y el orden público; cuidarán y vigilarán contra los vagos, ociosos y mal entretenidos, observarán a aquel número de vecinos que sean sospechosos por su conducta y sus ocupaciones, y si fuese menester le prevendrán que se les presenten todos los días, los visitarán en

de 26 de febrer de 1822, va ser considerat per Baltasar Brotons, com la creació del càrrec d'alcalde pedani,³⁰ però, ja hem demostrat que la seua existència és anterior, i que rebia el nom de diputat. Això explicaria també, com el mateix B. Brotons assenyala, que els agricultors del camp d'Elx solien nomenar els alcaldes pedanis «diputats», i no es parlava de pedanies, sinó de «partides».³¹

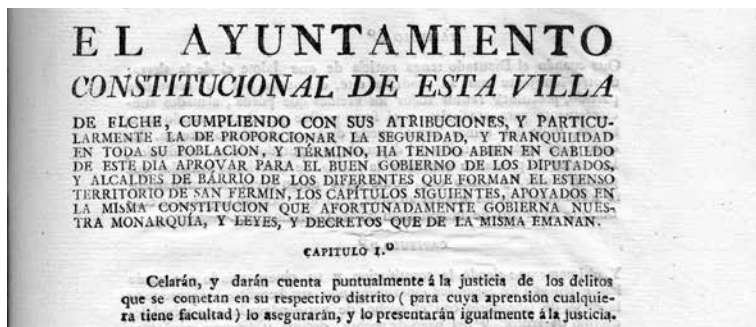

Fig. 2. Libro de actas de 1822, sessió de l'1 d'abril (AHME, a147).

El següent pas en la institucionalització del càrrec, va ser dotar-lo d'una instrucció o reglament per a l'exercici del seu càrrec.³² Composta per set capítols, manava als diputats i alcaldes de barri vigilar i donar compte puntualment a la justícia dels delictes que es cometien en el seu respectiu districte, tenint facultat per detenir els delinqüents, desertors o malfactors que vagaren, rondaren o s'ocultaren en el seu partit. També haurien de tenir cura que no es posseïren armes prohibides, i evitar el robatori de les collites per part de les persones que anaren pels camps a títol d'espigolar. Per aconseguir aquests objectius, podien fer rondes pel seu partit, ja fóra de dia o de nit i, per a això, es valdrien de qualsevol veí, sense que ningú no es poguera excusar d'aquest servei. Si tingueren notícia que Jaume el de la Serra —el bandoler *Jaume el Barbut*—³³ o d'altres semblants estigueren pel seu partit, podien reunir tots els veïns que pogueren, prou armats, per atacar-los i detenir-los, podent rebre ajuda dels diputats dels voltants. Finalment, se'ls va donar una funció política, ja que havien de procurar que els seus veïns estimaren la Constitució, tenint cura que no la desacreditaren amb fets o amb paraules; i que controlaren que els religiosos que acudien a donar missa a les ermites dels partits, l'explicaren durant els oficis religiosos, com estava manat per llei.

Finalment, volem assenyalar que una de les conseqüències que va comportar l'augment de les funcions que havia d'exercir el di-

³⁰ B. BROTONS GARCÍA, *La agricultura ilicitana...*, p. 103.

³¹ *Les pedanies del camp d'Elx*, p. 9-10.

³² AHME, a147, *Actas capitulares*, sessió de 1 d'abril de 1822.

³³ Sobre el bandoler Jaume Alfonso, més conegut com *Jaume el Barbut* vegeu: C. MÁS GALVAÑ, «Sombras en el Siglo de las Luces. A propósito del bandolerismo en el Crevillent del siglo XVIII», *Revista de Semana Santa*, Crevillent, 2000; G. MARTÍNEZ ESPAÑOL, «Jaime el Barbudo, salteador y guerrillero al servicio de la causa realista», *Revista del Vinalopó*, 15 (2012), 113-143.

putat, va ser la divisió d'algunes partides rurals, ja que la seua gran extensió dificultava el correcte compliment. És el cas de la Baia, que el 1812, davant la sol·licitud del seu diputat Mariano Agulló per deixar el càrrec, l'Ajuntament va decidir dividir la partida per alleujar-ne el seu treball: la Baia Baixa, des de l'ermita vella al Saladar, i la Baia Alta, des d'Asprella fins a l'esmentada ermita, nomenant per a aquesta a Andrés Canals de Sempere. També el partit del Molar va quedar dividit en dues parts el 1819, quan el seu diputat Pascual Tarí de Sánchez va demanar la dimissió del seu càrrec per la distància i extensió del seu partit. Es va acordar nomenar un ajudant, Melchor Boix, que s'encarregaria de la part del Molar, i el dit Tarí, de la Marina.³⁴ En altres casos, serà el nomenament d'ajudant o de dos diputats per a una mateixa partida, el que a la llarga portarà a la divisió de les partides, com Altabix,³⁵ la Vallverda³⁶ o Torrellano.³⁷ És curiós el cas de l'Algoda, ja que en 1814 es va nomenar a dos diputats, «dividiéndose por igual para el mejor desempeño y servicio»,³⁸ però a l'any següent, diversos veïns d'aquesta partida van sol·licitar se suspenguera a un dels dos diputats, a la qual cosa es va accedir, destituint José Navarro, i mantenint en aquest càrrec només a Francisco Peral.³⁹

2.2. Característiques del càrrec i requisits dels diputats de les partides rurals

No es conserva un document en què s'indique expressament el procés de nomenament i selecció dels diputats de les partides rurals. Com apareix en el ban de creació de 1749, sembla ser que corresponia a la justícia de la vila d'Elx, és a dir, a l'alcalde major i els dos ordinaris,⁴⁰ el que seria lògic, atès que el càrrec de diputat és un representant dels alcaldes. També quan va dimitir el pedani de Perleta, Jaime Antón de Candela, van ser els alcaldes els que l'acceptaren i designaren el seu substitut, tal com s'indica a la instància:⁴¹ «así lo decretaron y firmaron los señores jueces de esta villa». No obstant això, el fet que des de finals del s. XVIII i principis del s. XIX, els nomenaments de diputats apareguen en les actes municipals, ens porta a pensar que aquesta facultat podria haver estat assumida per l'Ajuntament, com apareix en una acta

³⁴ AHME, a144, *Actas capitulares*, sessió de 26 de novembre de 1819.

³⁵ El 1812 el seu diputat Gaspar Soler de Sánchez demanà que es nomenara un segon que el substituïra en les seues absències i malalties, i per la dificultat de complir les seues funcions per la gran extensió del seu partit. AHME, a137, *Actas capitulares*, sessió de 21 de novembre de 1812.

³⁶ En el cas de la Vallverda, des de 1808 existiren dos diputats, però no va ser fins a 1814 que es nomenà expressament un per a la Vallverda Alta.

³⁷ La partida de Torrellano (o Torre del Pla) incloïa també la zona del Portitxol, per això el 1762 es nomenà un «diputado del partido de Torrellano, por lo que toca a la parte de Portichuelo». I el 1819 aparegué per primera vegada un diputat expressament per a Torrellano Baix.

³⁸ AHME, a139, *Actas capitulares*, sessió 2 de març de 1814.

³⁹ AHME, a140, *Actas capitulares*, sessió 22 de desembre de 1815.

⁴⁰ En aquest ban es registren els nomenaments des de 1749 fins 1762. En un d'aquests nomenaments es diu: «En 19 de enero de 1762, los señores alcaldes, mayor y ordinarios, nombraron por Diputado del partido del Molar a Juan Mora de Maestre, por muerte de Ginés Maestre, a quien se le entregó el título con fecha de ese día». AHME, *Mano de Reales Órdenes de 1749*, H-83/10, doc. 10.

⁴¹ AHME, a104, *Actas capitulares*, doc. 32.

de l'any 1821 en què es diu expressament:⁴² «el cabildo, en quien reside facultades para mudar todos aquellos dependientes de justicia como los diputados de los partidos, alcaldes de barrio, etc.»

El que desconeixem és el procés de selecció, ni qui ni com proposa els candidats, ja que ens trobem amb una variada casuística. Era habitual que quan renunciaven alguns diputats, aquests proposaren al mateix temps un altre per succeir-lo.

Així, Jaime Valero de Tarí va demanar el 1764 que l'alliberaren del càrrec de diputat del partit de la Foia i va donar el nom de tres candidats per substituir-lo: Onofre Miralles de Durá, Gaspar Miralles de Durá o Pedro Valero de Mollá, tot i que preferia el primer perquè sabia llegir.⁴³ En altres ocasions, el diputat sortint proposava el seu propi fill per ocupar el càrrec, o al contrari, era el fill del diputat mort el que s'oferia per continuar en el lloc del seu pare.⁴⁴ En altres casos hem trobat una participació més activa de veïns de les partides. Així el 1814, l'Ajuntament va acordar que foren els habitants de la partida de Carrús els que proposaren dos candidats per triar-ne un;⁴⁵ i l'any anterior, diversos llauradors de la Baia van sol·licitar es restituïra Pascual Guilló com a diputat d'aquesta partida perquè s'havia recuperat de la malaltia que li impedia el seu acompliment, i que cessara el que havia sigut nomenat interinament.⁴⁶

La durada del càrrec era indefinida i, en general, era ocupat durant molts anys, fins que morien o es trobaven amb molta edat i problemes de salut per seguir mantenint-se en el lloc. Com a exemples, tenim el ja citat diputat de la Foia, Jaime Valero, que portava uns 13 anys exercint quan va demanar el seu cessament;⁴⁷ 24 anys va estar Jaime Antón de Candela, llaurador i diputat de Perleta –de 1749 a 1773–;⁴⁸ uns 28 o 30 anys José Quiles de Belda, diputat de Puçol, fins a la seua mort;⁴⁹ i el que més temps va ocupar el càrrec, 40 anys, el diputat del Derramador, Gaspar Quiles.⁵⁰

Segons podem apreciar en el llistat de diputats (Annex 1), al s. XIX els diputats no van ocupar tant de temps el càrrec, i va haver-hi més peticions perquè se'ls exonerara d'aquest, potser motivat per l'augment de treball i tasques a realitzar, per la qual cosa el càrrec perdé atractiu. A més, cal tenir en compte que no cobraven cap salari.

L'únic requisit que apareix en l'ordre de creació del càrrec de diputat per a les partides d'Elx era que foren persones «de satisfacción y confianza». José Botella de Soler va ser nomenat diputat de Perleta el 1773 per la seua bona conducta,⁵¹ i el diputat de Puçol José Quiles de

⁴² AHME, a146, *Actas capitulares*, sessió de 16 de novembre de 1821.

⁴³ AHME, a95, *Actas capitulares*, sessió de 15 de maig de 1764.

⁴⁴ José Quiles Lafuente, llaurador, és qui sol·licita el càrrec de diputat de la partida de Puçol arran de la mort del seu pare José Quiles de Belda. AHME, a121, *Actas capitulares*, 1791, doc. 8.

⁴⁵ AHME, a139, *Actas capitulares*, sessió de 23 de setembre de 1814.

⁴⁶ AHME, a138, *Actas capitulares*, sessió de 27 de febrer de 1813.

⁴⁷ AHME, a95, *Actas capitulares*, instància d'11-5-1764. Tenia aleshores 60 anys i es trobava malalt i una família a la qual havia d'atendre.

⁴⁸ AHME, a104, *Actas capitulares* de 1773, doc. 32.

⁴⁹ AHME, a121, *Actas capitulares*, sessió de 25 de febrer de 1791.

⁵⁰ AHME, a137, *Actas capitulares*, sessió de 2 de juny de 1812.

⁵¹ AHME, a104, *Actas capitulares* de 1773, doc. 32.

Belda havia ocupat aquest càrrec⁵² «portándose con el mayor honor sin dar motivo a la menor queja, como de público y notorio de la honradez del dicho».

El nomenament per a aquest càrrec, suposaria per al diputat cert estatus i prestigi entre els seus veïns, per la qual cosa no van sorgir al principi problemes a acceptar el càrrec. Quan van augmentar les seues funcions, i van haver de realitzar altres tasques més costoses (rondes de nit, perill del bandolerisme, embargament de carros i animals, etc.), és quan trobem més peticions per deixar el càrrec als pocs anys d'exercir-lo, o per a no admetre'l. Per regla general, quan eren nomenats, tenien l'obligació d'acceptar el càrrec, encara que van haver-hi intents de rebutjar-lo. La major part de les exempcions que es van concedir van ser per motius de salut, i un cas excepcional va ser el d'Isidro Campello de Esclapez, al qual el van excusar per trobar-se lliure de càrregues «concejiles» al tenir sis fills homes.⁵³

L'Ajuntament va intentar nomenar persones honrades i de confiança, però no sempre va encertar en la seua elecció. El 1812 es va destituir al diputat de Carrús, Manuel Piñol de Díez, per falta de compliment en l'exercici del seu càrrec, nomenant en el seu lloc a Pedro Esclapez de Sempere, que reunia totes les⁵⁴ «cualidades apetecibles para el desempeño y ejercicio del citado cargo». També va ser deposat el diputat d'Altabix, Jaime Soler, «pues tiene noticia el ayuntamiento le es algo odioso el encargo, por haberlo desempeñado algunos[anys] hace», sent substituït per Antonio Noguera de Pascual.⁵⁵ Pitjor va ser el que passà amb el diputat del partit del Molar, José Maestre, processat juntament amb l'agutzil Francisco Gonsalves, i Nicolàs Sánchez, regidor primer i vocal de la Junta d'Allotjaments i Bagatges, per haver proposat i exigit diners als llauradors habitants d'aquesta partida, a canvi d'eximir-los de l'embargament dels seus carros i animals.⁵⁶ Potser per evitar que es repetiren aquests fets, quan es va cessar el diputat d'Algorós Carlos Mendiola el 1814, se li exigí que retera comptes als habitants d'aquesta partida de la galera i les mules que va prendre per a l'exèrcit.⁵⁷

Un altre dels requisits que havien de complir els diputats va ser residir a la mateixa partida per a la qual eren nomenats. És potser un dels principals, de manera que si canviaven de residència, bé perquè es jubilaven i es retiraven a viure a la ciutat, o passaven a treballar terres en altres pedanies, cessaven en el càrrec. És el que va passar amb Francisco Peral, diputat de l'Algoda, que va deixar el seu càrrec per haver arrendat terres en altres partides, tot i haver-lo exercit⁵⁸ «exactamente a

⁵² És el que va al·legar el seu fill José Quiles Lafuente, que demanà el càrrec del seu pare a la mort d'aquest. AHME, a121, *Actas capitulares* de 1791, doc. 8.

⁵³ AHME, a134, *Actas capitulares*, sessió de 13 de novembre de 1808.

⁵⁴ AHME, a137, *Actas capitulares*, sessió de 30 de octubre de 1812.

⁵⁵ AHME, a146, *Actas capitulares*, sessió de 16 de novembre de 1821.

⁵⁶ «El dicho Maestre fue separado de sus funciones por tener una causa abierta, y fue condenado a devolver el dinero y pagar las costas». AHME, a135, *Actas capitulares*, sessions de 16 de novembre de 1810, i AHME, a136, *Actas capitulares*, sessió de 12 de juliol de 1811.

⁵⁷ AHME, a139, *Actas capitulares*, sessió de 22 d'abril de 1814.

⁵⁸ AHME, a142, *Actas capitulares*, sessió de 2 de maig de 1817.

Proposà per a la successió a José

Pascual de Soler i a Francisco Torres. Els síndics van confirmar que eren certes les circumstàncies per al seu cessament, i van triar per succeir al primer.

satisfacción de los señores justicias, llevando a efecto cuantas órdenes le han comunicado, sin haber dado lugar a la menor corrección en el cumplimiento de sus deberes». També Pedro Vives de Berenguer, diputat de la Vallverda Alta, va demanar el cessament el 1819, ja que al setembre acabava l'arrendament de les terres que conreava, de manera que l'Ajuntament va acordar que continuara en el càrrec fins aquest mes, i va nomenar el seu fill Pere per substituir-lo.⁵⁹

Encara que no fóra una condició indispensable, es va procurar que tingueren cert nivell d'instrucció i saberen llegir i escriure. No sembla que fóra obligatori, però sí que es va tenir en compte per aconseguir una major eficàcia en la seua tasca i evitar els perjudicis que pogueren ocasionar-se. És el cas de Francisco Durá, diputat de la Vallverda, que per no saber llegir ni escriure, i haver tingut algunes equivocacions en la manera de fer complir les ordres, va ser rellevat del càrrec;⁶⁰ o de Baltasar Sánchez de Soler, de la partida de Carrús, que no sabia llegir ni escriure, per la qual cosa es van ocasionar alguns endarreriments i perjudicis en el servei.⁶¹

3. ELS ALCALDES PEDANIS DE SANTA POLA I SANT FRANCESC D'ASSÍS

Al s. XVIII només es van nomenar a Elx, expressament amb aquesta denominació, alcaldes pedanis a Santa Pola i al Lloc de Sant Francesc d'Assís, que corresponien a les dues entitats de població menor que hi havia al terme municipal. La seua aparició, posterior a la del diputat de les partides rurals, va ser conseqüència de la consolidació d'aquests dos nuclis; i va estar marcada per l'enfrontament entre la vila i el duc d'Arcs pel control d'aquests llocs.

Van ser càrrecs anuals, al contrari que els diputats, i nomenats pel duc, de dos candidats per a cada lloc proposats per la vila. A Sant Francesc d'Assís hi va haver un alcalde pedani i dos regidors i, a Santa Pola, només l'alcalde, tot i que la seua població era més gran.

3.1. Sant Francesc d'Assís

L'origen d'aquesta nova població es troba en la iniciativa del duc de Arcos, Francisco Ponce de León, de dessecar unes 14.000 tafulles de canyissars, a imitació de les tasques realitzades pel Cardenal Belluga al Baix Segura i sud del marquesat d'Elx, la qual cosa va suposar augmentar la superfície conreada i crear un nou poblat a la Serra del Molar.⁶² El duc va aconseguir permís de Ferran VI en 29 de setembre de 1746 per imposar a cens 10.000 pesos sobre el seu patrimoni per pagar les obres

⁵⁹ AHME, a144, *Actas capitulares*, sessió de 30 d'abril de 1819.

⁶⁰ AHME, a137, *Actas capitulares*, sessió de 21 d'octubre de 1812.

⁶¹ AHME, a139, *Actas capitulares*, sessió de 24 d'abril de 1814.

⁶² Sobre la formació del nou poblat de Sant Francesc d'Assís, vegeu M. del C. IRLES VICENTE, «Nuevas poblaciones en el setecientos valenciano: San Francisco de Asís (El Molar, Elche), en *La población valenciana. Pasado, presente y futuro. Volumen I. Actas de las II Jornadas de Estudios sobre la Población Valenciana*. Orihuela, 23-25 de septiembre de 1996), Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, 1998, p. 421-447. Vegeu també B. BROTONS GARCÍA, *Historia del Campo de Elche*, p. 91-101.

de la xarxa general de drenatge i, dos anys després, al febrer de 1748, el rei va concedir l'exempció de contribucions per espai de 20 anys a tots els llauradors que anaren a conrear les noves hisendes així com a poblar el lloc de Sant Francesc, i va aprovar els capítols i condicions de l'assentament.⁶³

Un d'aquests capítols, el tretze, establia que, mentre no es nomenara un alcalde per a aquest lloc, les causes les havia de conèixer l'alcalde major d'Elx.⁶⁴

que todas las personas que tomaren en establecimiento y censo perpetuo irredimible las referidas tierras, agua que les corresponda y sitios para fábrica de casas en el nuevo Lugar de San Francisco de Asís, han de someterse, con renunciación de su propio domicilio y vecindad, al alcalde mayor de la villa de Elche, para que éste conozca de las causas, y cumplimiento de estas condiciones, hasta que se cree justicia en el referido Lugar de San Francisco de Asís; cuyo caso llegado ha de ser peculiar de ésta la práctica de cuanto se ofrezca sobre observación de los que se capitula, con solo el recurso a los tribunales superiores, así por parte de vuestro Patrimonio como de los enfiteutas en los asuntos que por derecho se deban admitir.

Hi havia per tant una intenció, tant del duc, com dels emfiteutes que es van establir en el nou lloc, per tenir una jurisdicció separada de la vila. En una carta signada per diversos emfiteutes el 1764, demanaven al duc que es complira la franquícia de contribucions que s'havien obtingut per Reial Cèdula⁶⁵ «separando aquel terreno de la jurisdicción de aquí [Elx], y nombrando justicia de aquel lugar, con lo cual estaríamos fuera de las contribuciones reales y demás que nos hace pagar esta villa de los frutos de aquel territorio».

El 1769, l'administrador del duc a Elx, Ignacio de Acuña, juntament amb l'advocat patrimonial, havien reflexionat sobre la manera de complir aquest punt.⁶⁶ Van proposar al duc de Arcos que anara al Consell de Castella a demanar la jurisdicció privativa de la nova població per l'alcalde major de la vila, tant en el civil com en el criminal, fins que aquesta quedara perfectament acabada (faltaven encara per construir l'església, casa de la vila, etc.) i poguera nomenar justícia ordinària en ella. Justificaven aquesta decisió que l'existència d'un jutge pedani no impedia els alcaldes ordinaris de la vila entendre en les causes civils i criminals dels nous pobladors, en no tractar-se d'un territori separat ni amb jurisdicció privativa. A més, existia el risc que aquests no tractaren de manera justa als emfiteutes en els seus plets, forçant-los a abandonar el lloc o, fins i tot pitjor, que els mateixos pobladors provocaren una

⁶³ En l'AHME es conserven diverses còpies del privilegi concedit per Ferran VI per a l'establiment del *Nuevo Lugar de San Francisco de Asís*.

⁶⁴ M.C. IRLES VICENTE, *op. cit.*, p. 438-439.

⁶⁵ AHME, H-42/2, núm. 2, *Mano de cartas cruzadas entre el duque de Arcos y el apoderado general que tenía en Elche*, 1764. Els emfiteutes que signen són Diodoro Gonsálvez y Esplá, Lorenzo Hernández, Salvador González, José Ruiz, Baltasar Parreño, José Ximénez, José Candela, Juan Simón, Juan Adsuar, Jaime Más, Roque Pérez, Carlos Belda, Bartolomé Hernández, Miguel Sempere i Tomás Moñino.

⁶⁶ AHME, H-40/22, *Carta dirigida al duque de Arcos sobre temas relativos al lugar de San Francisco de Asís*. 1769. En aquesta carta es plantejava també el nomenament d'un jutge d'aigües o sobreesquier, proposant a Manuel Sempere, pel seu coneixement del terreny, edificis i pobladors, i la seua experiència, tot i que no tenim documentat que es nomenara aquest càrrec.

discòrdia o que anticiparen notícies de les causes perquè els alcaldes de la vila assoliren el seu coneixement abans que l'alcalde major. Aquestes reflexions, les feia l'administrador Acuña a partir del que estava passant a la Universitat de Sant Joan i amb els diputats del terme, «pues no obstante haber muchos, raro o ninguno es el ejemplar en que acuden al Alcalde mayor si a los ordinarios de la villa».

No sabem la resposta del duc i el primer nomenament el trobem quasi deu anys després, al juliol de 1778, quan van ser designats Antonio Ros de Bernad, com a alcalde pedani, i José Pascual de Gómez i Sebastián Pareja de García com a regidors.⁶⁷ La durada dels càrrecs d'alcalde pedani i regidors era anual, i, segons C. Irlles, el senyor seleccionava els titulars entre les proposicions dobles que presentava l'ajuntament eixint;⁶⁸ però només hem localitzat en les actes municipals de l'ajuntament il·licità, les proposicions que li va remetre al duc per als anys 1779⁶⁹ i 1780; de la resta d'anys, només es conserva el títol dels nous càrrecs. Ja al segle XIX, el nomenament va correspondre a la Diputació Provincial a partir de 1813,⁷⁰ i al Reial Acord de València des de 1816.

A l'any següent de jurar la Constitució de 1812, un grup de veïns de Sant Francesc d'Assís va sol·licitar a la Diputació separar el lloc del terme de la vila d'Elx i crear un ajuntament constitucional. Per a això van nomenar com a representants a Melchor Boix, alcalde pedani, a Gerónimo Soler i a Bautista Planes, els quals es van reunir amb altres representants de la vila i de la diputació, però paradoxalment van donar la raó a Elx, en considerar que no tenien possibilitat d'establir un ajuntament separat i, tot i que l'intent dels senyors jurisdiccionals havia estat crear una justícia pròpia, com demostra la cèdula d'establiment, mai l'havien usada, segurament per haver observat que, en lloc d'augmentar, la població anava disminuint.⁷¹ Per aquest motiu, el 1822 no es va nomenar ja als regidors, sinó només un pedani.

3.2. Santa Pola

Al segle XVIII Santa Pola era considerada una pedania o partida més del terme d'Elx; per això, el 1749 es va nomenar també com a diputat a Diego Molina de Parres.⁷² Va ser precisament per aquests anys quan es va experimentar un augment de població, amb l'arribada de noves gentes atretes per les obres que s'estaven executant a l'illa de Tabarca, i per la revolta de 1766, que havia provocat la fugida de veïns d'Elx fins a

⁶⁷ AHME, a108, *Actas Capitulares*, sessió d'1 de juliol de 1778.

⁶⁸ M. C. IRLLES VICENTE, *op. cit.*, p. 434

⁶⁹ AHME, a108, *Actas capitulares*, sessió de 18 de desembre de 1778. Un del punts del dia fou... «proponer al ayuntamiento sujetos que sirvan los objetivos de alcaldes pedáneos de Santa Pola y San Francisco, y regidores para San Francisco», els quals foren proposats pel regidor degà Francisco Andrés, i la resta de membres del consistori hi estigué d'acord.

⁷⁰ AHME, a138, *Actas capitulares*, sessió de 19 de febrer de 1813.

⁷¹ AHME, a138, *Actos capitulares*, sessió de 29 de març de 1813. També en J. ANDREU SÁNCHEZ, «El final de l'Antic Règim», en M. ORS. (coord.), *Elx, una mirada històrica*, Ajuntament d'Elx, Elx, 2006, p. 229-255.

⁷² AHME, *Mano de reales órdenes de 1749*, signatura H-83/10, doc. 11. Per a conèixer la història de Santa Pola vegeu entre d'altres: M. J. SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, A. GARCIA MAS, *Historia del Castillo-fortaleza de Santa Pola (s. XVI-XX)*, Institut Juan Gil Albert, Alacant, 1990; *Nuestra Historia. I Congreso de Historia Local*, Concejalía de Cultura, Santa Pola, 1997; A. MAS I MIRALLES, *La segregació de Santa Pola del terme municipal d'Elx*, Ajuntament d'Elx, 2001.

Santa Pola per a evitar les represàlies. Per això, el 1770, diversos veïns, encapçalats per Juan Bautista Sevilla, van sol·licitar al duc de Arcos que se'ls permetera construir noves cases extramurs del castell i se'ls dotara de botiga, forns i panaderia.

L'administrador del senyor, Ignacio de Acuña, va considerar beneficis accedir a aquesta petició i va proposar el nomenar un diputat pedani, que amb⁷³ «subordinación al gobernador de Elche, mande en dichas casas, lo que debe sostener el gobernador, que es y fuere de Elche, en lo que advierto dificultades en la observancia». Assabentat el duc de la pràctica que s'estava realitzant per part de l'Ajuntament de nomenar diputats per a les partides del terme, va manar al governador i al seu administrador dictaminaren la manera de fer el nomenament d'alcalde pedani, per evitar el que considerava una usurpació de la seua jurisdicció, i que l'ajuntament il·licità fera nous nomenaments,⁷⁴

me digan los dos el medio y modo que habrá de ponerme en la posesión de intervenir aprobar o hacer estos nombramientos, particularmente los de Alcalde pedáneo para la referida población de Santa Pola, ya sea por el término de remover a Jaime Soler, que lo es actualmente, o ratificar su nombramiento (...) antes de que se radique más la costumbre que hoy se observa, acaso dificultosa de desvanecer o enmendar tomando más cuerpo dicha población y siendo preciso variar de su gobierno con mayor autoridad...

Desconexem la resposta que se li va donar al duc, ja que no s'ha conservat la correspondència, però al març de 1771 va nomenar al primer alcalde pedani de Santa Pola, Juan Bautista Sevilla, destituint Jaime Soler, que havia estat nomenat pel governador i alcaldes ordinaris:⁷⁵

noticioso de que sin la correspondiente aprobación mía se halla nombrado por los gobernador y alcalde ordinario, Jayme Soler en calidad de diputado o alcalde pedáneo de la referida población, y queriendo en uso de las facultades y derecho que me compete, hacerlo yo, a proposición de los referidos gobernador y alcaldes, y sin perjuicio de las que los son peculiares con respecto a sus oficios, y de los derechos de la villa: habiéndoseme propuesto a Juan Baptista Sevilla, sujeto de acertada conducta, y hacendado, y confiado de que desempeñará su obligación con exactitud y cuidado.

Com apareix en aquest paràgraf, es regulava que l'alcalde ordinari de Santa Pola fóra nomenat pel senyor, a partir dels candidats que li proposaren l'alcalde major i els ordinaris.⁷⁶ Aquest primer nomenament va ser per temps indefinit, segons criteri del duc —«por el tiempo que fuere mi voluntad»—, però a partir de l'any 1775 el càrrec va ser anual.

El 1812, amb la proclamació de la Constitució, Santa Pola es va independitzar d'Elx i es va crear un ajuntament propi. Amb el retorn de

⁷³ AHME, H-286/41, *Carta al duque de Arcos pidiendo el establecimiento de casas extramuros del castillo de Santa Pola*, 12 de junio de 1770; i H-286/9, *Carta del duque a Pedro Leguey autorizando el establecimiento de casas extramuros del castillo de Santa Pola*, 12 de juny de 1770.

⁷⁴ AHME, H-286/42, *Carta del duque a Ignacio de Acuña sobre el nombramiento de alcalde pedáneo en Santa Pola*, 13 d'agost de 1770.

⁷⁵ AHME, a102, *Actas Capitulares*, sessió 3 de març de 1771.

⁷⁶ De propostes d'aquestes, no més n'hem localitzat les corresponents als anys 1778 i 1779.

Ferran VII al tron a l'agost de 1814, aquest va cessar i es va reposar l'alcalde pedani de 1808, Gaspar Sempere. El 1816, igual que va ocórrer amb Sant Francesc d'Assís, va ser pel Reial Acord que va ser nomenat, a partir de la proposició que li va fer l'ajuntament il·licità.⁷⁷ El 1820, amb la jura de nou de la Constitució de 1812, es va tornar a aconseguir un ajuntament propi fins a l'any 1823. Però no va ser fins a l'any 1844 quan Santa Pola va aconseguir un organisme oficial propi.⁷⁸

3.3. Funcions dels alcaldes pedanis

La funció dels alcaldes pedanis de Sant Francesc d'Assís i de Santa Pola ve definida en el seu títol de nomenament signat pel senyor:⁷⁹

por cuanto conviene a la buena administración de justicia haya en el Lugar Nuevo de San Francisco de Asís, que está en término y jurisdicción de mi villa de Elche, persona de confianza y satisfacción que ocurran, contengan y vigilen los excesos y desórdenes que adviertan en aquellos habitantes, sin otras facultades que las de suyo tienen los oficios pedáneo, reducidas al cuidado económico y vigilancia sobre los excesos de aquella gentes en el referido lugar y sus campos, prenderlas, asegurarlas, tomando conocimiento, practicando las primeras diligencias en los casos que se ofrezcan, y ocurrir por este método a todo lo demás que fuere digno de enmienda, con corrección y castigo, y dando inmediatamente cuenta y remitiéndolas al gobernador de mi citada villa, o a sus alcaldes, a cuya jurisdicción ordinaria debe estar por ahora sujeta en todo la nueva población, y el alcalde pedáneo y demás ministros de justicia que se elijan, con subordinación a éstos, quienes en uso de la jurisdicción ordinaria que les tengo concedida, darán las órdenes, providencias, disposiciones conducentes conforme a derecho.

⁷⁷ AHME, a141, *Actas capitulares*, sessió de 17 de març de 1816.

⁷⁸ A. MAS I MIRALLES, *op. cit.*, p. 37-44.

⁷⁹ AHME, a108, *Actas capitulares*, sessió d'1 de juliol de 1778. Citat en M. C. IRLÉS, *op. cit.*, p. 434. En aquest cas el nomenament correspon al pedani de Sant Francesc d'Assís, però és igual per a Santa Pola.

⁸⁰ En aquest últim cas, era habitual que, en fixar l'ajuntament il·licità els preus dels productes que es venien a les botigues, es passara encàrrec als alcaldes pedanis perquè s'aplicaren també en els establiments de Santa Pola i Sant Francesc d'Assís.

⁸¹ M. C. IRLÉS VICENTE, *op. cit.*, p. 433

No sabem si els alcaldes pedanis van exercir en algun moment com jutges, com els d'altres llocs, ja que no s'ha conservat cap plet per escrit, ni referències a això. Pel títol que hem vist, tenien facultat per prendre els delinqüents, però només realitzaven les primeres diligències i passaven les causes als alcaldes de la vila. Per la resta, les funcions que tenen són les mateixes que les dels diputats de les partides rurals: manteniment de l'ordre i de la seguretat en aquests masos, i servir com a intermediaris entre aquests i la vila, fent complir les ordres que emetien.⁸⁰

D'altra banda, el fet de trobar-se al capdavant d'aquests llocs, amb una població estable, va poder dur que assumiren altres competències relatives al seu govern i administració econòmica –el «cuidado económico» que apareix en el títol–. Sabem que l'alcalde pedani i els regidors de Sant Francesc d'Assís realitzaven «cabildos» en els seus propis habitatges, ja que no s'havia construït encara Casa Consistorial, per tractar assumptes particulars del lloc.⁸¹

En el cas de Santa Pola, Alejandro Ramos diu que el 1772 es va acordar que entenguera en els assumptes de sanitat.⁸² Amb l'augment de població, es van incrementar també les tasques que havia de fer l'alcalde pedani d'aquest lloc costaner, de tal manera, que al febrer de 1811, el recentment nomenat Francisco Bonmatí de Botella, va voler renunciar al càrrec, per no poder-lo compaginar amb els seus negocis. Al·legava que a aquest caseriu acudia gent de tota classe a passar els estius, transitaven diverses tropes i molts comerciants, per la qual cosa havia de fer contínues diligències i treballs, es requerien de subjectes més desocupats que ell. A més, no hi havia cap regidor que pogués ajudar-lo en les seues tasques –tot i comptar amb més de 500 veïns, a diferència del de Sant Francesc d'Assís, que tenia dos regidors per uns 50 veïns–, i, per tant, durant les seues absències per atendre els seus negocis, quedaria el veïnat abandonat per aquests motius, i encara que comptara amb agutzil, aquest era absolutament inútil per a qualsevol gestió que calguera fer. Tot i això, l'alcalde major Victoriano Aznar no va admetre la renúncia.⁸³

BIBLIOGRAFIA

- ANDREU SÁNCHEZ, J., «El final de l'Antic Règim», ORS, M. (coord.), *Elx, una mirada històrica*, Ajuntament d'Elx, Elx, 2006, p. 229-255.
- BUENDÍA PORRAS, L., MUÑOZ RODRÍGUEZ, J., «Nuevos poderes para nuevos espacios. Los diputados de la marina murciana en la vertebración política del territorio (ss. XVII-XVIII)», *Murgetana*, 107, 2002, p. 73-91.
- BROTONS GARCÍA, B. (1985), *La agricultura ilicitana, de ayer a hoy*, Caja de Ahorros Provincial, Alacant.
- (1995), *El camp d'Elx, història i tradició*, Ajuntament d'Elx, Elx.
- (1998), *Les pedanies del camp d'Elx*, Regidoria de Cultura, Elx.
- (2000), *Historia del campo de Elche*, Institut Municipal de Cultura, Elx.
- GUILLAMÓN ÁLVAREZ, J. (1980), *Las reformas de la Administración Local durante el reinado de Carlos III*, I.E.A.L., Madrid.
- FARIÑA JAMARDO, J., «Alcaldes pedáneos, mayordomos-jueces y Alcaldes de barrio», *Revista de estudios de la Administración Local y Autonómica*, 196 (1977), p. 767-788.
- GIMÉNEZ LÓPEZ, E. (1999), «El orden público en Valencia durante la primera mitad del siglo XVIII», en *Gobernar con una misma ley. Sobre la Nueva Planta Borbónica en Valencia*, Universitat d'Alacant, Alacant, p. 97-110.
- GOZÁLVEZ PÉREZ, V. (1976), *La ciudad de Elche. Estudio geográfico*, Departamento de Geografía, Facultad de Filosofía y Letras, València.
- IRLES VICENTE, M. del C. (1998), «Nuevas poblaciones en el setecientos valenciano: San Francisco de Asís (El Molar, Elche)», en *La población valenciana. Pasado, presente y futuro. Volúmen I. Actas de las II Jornadas de Estudios*

⁸² A. RAMOS FOLQUÉS, *Santa Pola y su historia*, Elche, Talleres Lepanto, 1974, p. 17-18. «Con esta medida quedaba la jurisdicción del alcaide del castillo reducida sólo a la fortaleza».

⁸³ M. C. IRLES VICENTE, *op. cit.*, p. 433

sobre la Población Valenciana. (Orihuela, 23-25 de septiembre de 1996).
Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, p. 421-447.

MARTÍNEZ ESPAÑOL, G., «Jaime el Barbudo, salteador y guerrillero al servicio de la causa realista», *Revista del Vinalopó*, 15 (2012), 113-143.

MÁS GALVAÑ, C., «Sombra en el Siglo de las Luces. A propósito del bandolerismo en el Crevillent del s. XVIII», *Revista de Semana Santa*, Crevillent, 2000.

MAS I MIRALLÉS, A. (2001), *La segregació de Santa Pola del terme municipal d'Elx*, Ajuntament d'Elx, Elx.

Nuestra Historia. I Congreso de Hª Local, 1997, Concejalía de Cultura, Santa Pola.

PALOP RAMOS, J.M. «Militares y civiles ante el control del orden público: la Compañía suelta de fusileros del Reino de Valencia», *Estudis: revista de historia moderna*, 32 (2006), p. 321-364.

RAMOS FOLQUÉS, A. (1974), *Santa Pola y su historia*, Talleres Lepanto, Elx.

RUIZ TORRES, P. (1981), *Señores y propietarios. Cambio social en el sur del País Valenciano 1650- 1850*, Institución Alfonso el Magnánimo, València.

SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, M. J., GARCIA MAS, A. (1980), *Historia del Castillo-fortaleza de Santa Pola (s. XVI-XX)*, Ajuntament de Santa Pola - Institut de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant.

SERRANO JAÉN, J. (1995), *De patricis a burguesos*, Ajuntament d'Elx-Institut de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant.

ANNEX 1. LLISTAT DE DIPUTATS PER PARTIDES⁸⁴

L'Algoda

DATA DE NOMENAMENT	NOM	OBSERVACIONS
1814/ 3/ 2	Francisco Peral de Torres José Navarro	En lloc de José Martínez, vidu de Botella
1815/12/ 22	Francisco Peral	Cessà José Navarro, perquè els veïns volien que només n'hi hagués un
1817/ 5/ 2	José Pascual de Soler	
1822/ 2/ 26	Francisco Macià de Valero Carlos Antón de Brotons	
1822/ 3/ 9	Francisco Peral de Sansano Francisco Berenguer de Peral	

Algorós, Rabodaguet i l'Alcavó

1750/ 4/ 4	Diego Martínez de Javaloyes	
1789	Xavier Javaloyes de Quiles	
1808 / 3 / 26	Carlos Mendiola de Segarra	
1814 / 4 / 22	Diego Javaloyes de Sempere	
1817 / 7 / 29	Pascual Botella de Quiles	
1822/ 2/ 26	Bautista Oliver y Torres	Nomenat només per a Algorós

Altabix

1749	Francisco Torres de Gonsalves	
1789 (aprox.)	Francisco Sánchez de Quiles	Apareix com a diputat d'Altabix i Jubalcoi
1797 / 6 / 2	Gaspar Soler de Sánchez	
1803/ 6/ 17	Gaspar Soler de Sánchez	
1812 / 11 / 21	Jaime Soler de Lafuente	Nomenat com a segon pedani
1821 / 11 / 16	Antonio Noguera de Pascual	
1822/ 2/ 26	Antonio Noguera Pascual Soler de la Fuente Jaime Soler de la Fuente	
1822/ 3/ 9	Antonio Noguera de Pascual Jaime Soler de la Fuente	

L'Altet

1749	José Adsuar de Moxica	
¿?	Francisco Candela de Sempere	
1784-89	José Espinosa de Sánchez	
1803/ 6/ 17	José Espinosa	Dimití per traslladar-se a viure a la vila
1803/ 12/ 17	Sebastián Sánchez de Martínez	Cessà en el càrrec per canviar-se de domicili a els Bassars
1807/ 12/ 23	José Ramos	Cessat «por no ser conveniente».
1808/ 3/ 26	Bautista Pomares de Carbonell	
1822/ 2/ 26	Bautista Pomares Bautista Pomares de Esclapez	

Asprella

1784-89	Manuel Esclapez de Miralles	
1803/ 6/ 17	Andrés Quiles	Mori ocupant el càrrec
1805/ 4/ 12	José Antón de Alonso	
1819/ 2/ 20	Gerónimo Agulló de Antón	
1822/ 2/ 26	Gerónimo Agulló de Antón Tomás Oliver	

⁸⁴ S'ha respectat la grafia dels cognoms en la forma que apareix en els documents originals.

Les Atzavares

¿?	Pedro Más	
1816/ 3/ 16	Esteban Pérez de Campello	
1822/ 2/ 26	Nicolás Morell Joaquín Irlés	
1822/ 3/ 9	José Agulló de Sánchez Antonio Maciá y Maciá	

La Baia

1749	Antonio Marco de Alemany	
¿?	Gregorio Antón de Candela	
1784-89	Antonio Almela de Jaen	
1803/ 6/ 17	Pascual Guilló de Campello	Cessà en dimitir
1808/ 3/ 26	Isidro Campello de Esclapez	No admeté el càrrec per tenir 6 fills homes i estar exempt de càrregues «concejiles»
1808/ 11/ 13	Mariano Agulló de Sempere	
1812/ 5/ 22	Andrés Canals de Sempere	Va ser nomenat perquè ajudara l'anterior
1813/ 2/ 27	Pascual Guilló	
1819/ 10/ 1	Francisco Canals de Maciá	Per cessament d'Andrés Canals Nomenat per a la Baia Alta.
1821/ 2/ 9	Mariano Agulló de Sempere	Per cessament de Pascual Guilló. Nomenat per a la Baia Baixa
1822/ 2/ 26	Francisco Canals Francisco Maciá de Almela	Nomenat per a la Baia Alta
1822/ 3/ 9	Mariano Agulló Gaspar Miralles	Nomenat per a la Baia Baixa

Els Bassars

1749	Andrés Carbonell	Li retiraren el títol
1749 / 9/ 23	Bautista Gonzálves de Gonsales	
1762?	José Gonsálves de Selfa	Data aproximada
1784-89	Roque Gonsálves de Botella	
¿?	José Baeza de Uriós	Dimití el 6-11-1795
1795	Roque Pomares	El 1803 va ser confirmat en el càrrec, que ocupà 17 anys
1812/ 6/ 12	Joaquín Carbonell	
1822/ 2/ 26	Joaquín Carbonell Francisco Carbonell	

Canal de Flandes

1784-89	Gaspar Quiles de Pomares	

Casa Blanca

1749	Diego Selva de Brotons	
1784-89	José Maciá de Esclapez	Apareix citat com a diputat de Casa Blanca i Algoda.

Els Carrissals

1822/ 3 / 9	Vicente Manchón	De primer fou nomenat alcalde pedani de Sant Francesc d'Assís.

Els diputats de les partides rurals i alcaldes pedanis d'Elx al s. XVIII

Carrús

1749	Gregorio Martínez de Coves	Mori ocupant el càrrec
	Gaspar Gonsales de Pomares	
1760/ 1/ 21	Gaspar Soler de Box	
¿?	Pedro Soler	Cessà per «no ser conveniente».
1808/ 3/ 26	Antonio Peral Bernabeu	
1814/ 4/ 24	Pedro Soler de Guilabert	
1814/ 9/ 23	José Antón de Vera	
1822/ 3/ 9	Juan Selva de Sánchez	
	José Aznar de Diez	

Daimés

1808/ 11/ 13	Pedro Agulló de Pomares	
¿?	Salvador Torres de Rizo	
1814/ 6/ 17	Francisco Miralles de Antón	S'excusà del càrrec
1814/ 7/ 1	Ramón Quirant de Pomares	
1821/ 1/ 23	Salvador Coves de Urban	
1822/ 2/ 26	Ramón Quirant	
	Salvador Quiles	

El Derramador

1749	José Esclapez	
1756/ 2/ 6	Gaspar Esclapez de Soler	
1772 (aprox.)	Gaspar Quiles	Exercí el càrrec 40 anys
1812/ 6/ 12	José Quiles de Marco	
1816/ 3/ 16	Gaspar Botella de Macià	
1822	Gaspar Botella	
	José Alonso de Miralles	

Ferriol

1749	Francisco Ibarra de Ruiz	
1803	Francisco Ibarra de Alonso	Mori ocupant el càrrec
1814/ 3/ 2	Francisco Ibarra	Fill de l'anterior
1822/2/26	José Ibarra de Marcos	
	Antonio Sabuco de Macià	

La Foia - Beniyà

1749	Gerónimo Sempere de Ruiz	
1749	Jaime Valero de Tari	
1764/ 5/11	Onofre Miralles de Dura	
1784-89	Jacinto Campello de Sánchez	
1803/ 6/ 17	Jaime Antón de Pomares	
1812/ 5/ 1	José Gonsálvez	
1812/ 6/ 3	Gerónimo Agulló	En substitució de Jaime Antón
¿¿	Gerónimo Macià de Campello	
1814/ 10/ 1	José Gomis	
¿?	Manuel Esclapez de Martínez	
1819/ 3/ 4	Francisco Martínez de Pomares	
1820/ 5/ 9	Gaspar Macià de Santacruz	
1822/ 2/ 26	Gaspar Macià de Santacruz	
	José Aznar, menor	
1822/ 3 / 9	Gaspar Macià de Santacruz	
	Francisco Martínez	

La Garrofera

1749	Diego Macià de Esclapez	

Jubalcoi

1749	Vicente Ramírez de Ortiz	
1803/ 6/ 17	Francisco Sánchez	
1822/ 2/ 26	José Bru de Román Antonio Castaño de Sansano	

Maitino

1749	Pedro Esclapez de Mora	
1771	Salvador Gosalves de Mas	Apareix citat com a diputat de la partida de Torre del Llan i Maitino
1784-89	Salvador Gonsalves de Juan	
1803/ 6/ 17	José Botella	Nomenat per a les partides de Maitino i Perleta
¿?	Gaspar Gonsalvez	
1816/ 3/ 16	José Candela de Gonsalvez	
1822/ 2/ 26	Gaspar Botella de Sempere Francisco Vicente de Segarra	

Matola

1749	Ignacio Martínez de Caracena	Destituït per trobar-se absent de la pedania
1751/ 9/ 9	Vicente Ramírez de Guilabert	
1784-89	Diego Macià de Martínez	
	Esteban Martínez de Quirant	Renuncià al càrrec
1814/ 3/ 2	Andrés Macià de Oliver	
1816/ 3/ 16	José Castell de Pascual	
1822/ 2/ 26	José Castell	
	Francisco Ruiz de Embit	
1822/ 3/ 9	Francisco Martínez de Pérez Bautista García de Coves	

El Molar

1749	Ginés Maestre de Vicente	Morí ocupant el càrrec
1762/ 1/ 19	Juan Mora de Maestre	
1784-89	Bartolomé Amorós de Segura	
1803/ 6/ 17	Vicente Coves	
	Gerónimo Soler	Exonerat del càrrec per edat i del càrrec per la seua avançada edat i xacres
1809/ 3/ 28	José Maestre de Pérez	Destituït per tenir una causa criminal
1810/ 11/ 16	Vicente Coves	
¿?	Antonio Sánchez	
1818/ 7/ 15	Andrés Segarra de Soler	
1819	Pascual Tarí de Sánchez	En 26-11-1819, es nomenà Melchor Boix, perquè l'ajudara en la part de La Marina
1821/ 1/ 23	José Maestre de Pérez	Substitueix Pascual Tarí.
1822/ 2/ 26	José Maestre Melchor Boix	

Monistrol

1749	Lorenzo Espi de Mateu	

La Penya de les Àguiles

¿?	Antonio Peral y Bernabeu	12 anys en el càrrec. Cessà per canvi en el domicili
1817/ 3/ 29	José Mateu de Linares	
1822/ 2/ 26	Antonio Peral	

Perleta

1749	Jaime Antón de Candela (después, viudo de Marco).	Dimití el càrrec
1773	José Botella de Soler	
1803/ 6/ 17	José Botella	Nomenat diputat de Maitino i Perleta
¿?	Antonio Candela de Bordonado	
1812/ 5/ 15	Jaime Antón de Antón	
1814/ 4/ 22	José Antón de Antón	En lloc de José Botella de Blasco
1822/ 2/ 26	Diego López de Manzano Antonio López de Mas	

El Pla de Sant Josep

1749	Jaime Juan de Soler	
1784-89	Juan Martínez de Juan	Apareix com a diputat de les partides de la Ràpita i el Pla. Cessà per avançada edat
1810/ 6/ 6	Juan Martínez y Juan	Fill de l'anterior Nomenat diputat del Pla i Garrofera
1822/ 2/ 26	Bautista Oliver de Macià Vicente Calatayud	
1822/ 3/ 9	Bautista Oliver de Macià Vicente Soler de Berbegal	

El Portitxol

1749	Jaime Quiles de Aznar	Dimití del càrrec
1762/ 1/ 16	Gaspar Mollá de Pomares	Va ser nomenat per a la partida de la Torre del Llano, per la part del Portitxol

Puçol

1784-89	José quiles de Belda	Morí en càrrec
1791/ 2/ 25	José Quiles Lafuente	Fill de l'anterior
¿?	José Orts	Cessà per « <i>imposibilitado de la vista</i> »
1811/ 12/ 6	Francisco Mateu de Pascual	Nomenat diputat de Puçol i Jubalcarrera
1822/ 2/ 26	José Soriano de Díez José Mora de Guilabert	Nomenat només per a Jubalcarrera
1822/ 3/ 9	Vicente Ferrández de Martínez José Mora de Guilabert	Nomenat només per a Jubalcarrera

Les Salades

Les Salades		
1749	Carlos Pomares de Guillen	Nomenat per a les Salades i les Vall-llongues.
1784-89	José Brotons de Segarra	Nomenat per a les Salades.
1803	José o Francisco Brotons	
1804/ 10/ 9	Jaime Brotons de Álamo	Cessà per avançada edat. Li donaren les gràcies pels bons serveis prestats
1813/ 4/ 30	Francisco Blasco de Alonso	
1819/ 10/ 1	Gerónimo Brotons de Antón	No ocupà el càrrec en no viure en la partida
1819/ 11/ 26	Gerónimo Agulló de Macià	En una instància, apareix com a diputat de Torrellano i Salades
1822/ 2/ 26	Cayetano Pascual Ginés Soler	Nomenat per a les Salades.
1822/ 3/ 9	Roque Vicente de Piñol Antonio Macià de Baeza	Nomenat per a les Salades.

Santa Anna

1784-89	Juan Navarro de Macià	
1803/ 6/ 17	Juan Navarro de García Antonio Arques	Nomenat per a Santa Anna i les Vall-llongues.
1804/10/9	José Pérez de Pastor	Dimissió de Juan Navarro de García. Nomenat per a Santa Anna i les Vall-llongues.
1822	Juan Navarro Bautista Alberola	Nomenat només per a Santa Anna

Santa Teresa (barri)

1749	Nolasco Bernad de Juan	

Torre de Gaitán

1749	Andrés Sempere de Sempere	

Els diputats de les partides rurals i alcaldes pedanis d'Elx al s. XVIII

Torrellano

1749	Martín Brotons de Fenoll	
1771	Salvador Gosalves de Mas	Apareix com a diputat de les partides de Torrellano i Maitino.
1784-89	José Martínez de Tari José Sempere	S'inclou la zona del Portitxol.
1803/ 6/ 17	Cayetano Ruiz de Pomares José Sempere de Maciá	
1804/ 3/ 23	Agustín Mollá	En substitució de Cayetano Ruiz de Pomares. Cessà « <i>por no ser conveniente</i> », va ser readmés el 13/11/1808.
1808/3/ 3	Antonio Quiles de Peral	Cessà en 13/11/1808, en reintegrar-se en el càrrec Agustín Mollá.
1808/ 11/ 13	Agustín Mollá de Navarro	
1810/ 6/ 6	Francisco Antonio Alamo de Mas Francisco Sempere de Maciá	Destituït per no ser apte per al càrrec Demanà el cessament per estar 3 anys en el càrrec
1811/ 8/ 6	José Esclapez de Candela	Nomenat en lloc d' Agustín Mollá de Navarro, el qual s'havia retirat a la ciutat i haver deixat les seues terres en arrendament
1812/ 6/ 19	Manuel Piñol	Cessat per falta de compliment del càrrec
1812/ 10/ 30	Pedro Esclapez de Sempere	
1812/ 12/ 31	José Juan de Gonzalez	En substitució de Francisco Sempere de Maciá. Cessà en canviar de domicili
1819/ 10/ 1	Gaspar Sánchez de Quiles	Substituï José Juan. Nomenat per a Torrellano Baix
1822/ 2/ 26	Pedro Esclapez Diego Maciá de Segarra	Nomenat per a Torrellano Alt
1822/ 3/ 9	Pedro Esclapez Ramón Sempere de Sánchez	Nomenat per a Torrellano Alt
1822/ 2/ 26	Vicente Picó José Mollá y Gonzalvez	Nomenat per a Torrellano Baix

Les Vall-llongues

1749	Carlos Pomares de Guillen	Nomenat per a les Salades i les Vall-llongues.
1784-89	Pedro Guillen de Galán	Nomenat per a les Vall-llongues.
1803/ 6/ 17	Antonio Arques Juan Navarro de García	Nomenats per a Santa Anna i les Vall-llongues.
1804/10/9	José Pérez de Pastor	Per dimissió de Juan Navarro de García Nomenat per a Santa Anna o les Vall-llongues
1822/02/ 26	Jaime Antón de Amorós Francisco Marco de Morell	Nomenat per a les Vall-llongues.
1822/ 3/ 9	Jaime Antón de Amorós Francisco Guillén	Nomenat per a les Vall-llongues.

La Vallverda

1749	Jaime Fuentes de Mas	
1784-89	José Lafuente de Gonsales Mateo Sempere de la Fuente	José Lafuente cessà el 1808 per malaltia
1803/ 6/ 17	José Juan y Jaime Campello	
1804/ 10/ 9	Francisco Sempere de Agulló	
1808/ 3/ 26	Francisco Durá de Sánchez Francisco Peral de Sempere	
1808	Pedro Agulló de Pomares	En lloc de Francisco Peral, que dimití per no saber llegir ni escriure.
1812/ 10/ 12	José Amorós de Pomares	En lloc de Francisco Durá, cessat.
1814/ 3/ 2	Jaime Fuentes	En lloc de Pedro Agulló. Nomenat per a la Vallverda Alta.
1819/ 2/ 20	Pedro Vives de Berenguer	Nomenat per a la Vallverda Alta.
1822/ 2/ 26	Pedro Vives Jaime Fuentes	Nomenat per a la Vallverda Alta.
1822/ 2/ 26	José Juan de Gonzálvez Antonio Alemañ de Antón	Nomenat per a la Vallverda Baixa.

Venda

1749	José Macià de Mollá	

ANNEX 2. ALCALDES PEDANIS I REGIDORS DE SANT FRANCESC D'ASSÍS

ANY	ALCALDE PEDANI	REGIDORS
1778	Antonio Rubio de Bernad	José Pascual de Gómez - Sebastián Pareja de García
1779	Carlos Sansano de Meléndez	Andrés Candela de Pascual - Diego Soler de Sansano
1780	Bautista Planes de Sansano	José Pascual de Gómez - Sebastián Pareja de García
1781	Andrés Candela de Pascual	Joaquín Andreu de Soler - Juan Gilabert de Gómez
1782	Carlos Sansano Meléndez	Francisco Pascual de García - Manuel Serna Gilabert
1783	Vicente Serrano de Soler	Diego Álamo de López - José Pascual de Gómez
1784	Andrés Candela Pascual	Carlos Sansano de Meléndez - Juan Gilabert de Gomis
1785	Vicente Serrano de Soler	Pedro Ruiz de Maciá - Ginés Meléndez de Andreu
1786	José Pascual de Gómez	Bautista Planes de Sansano - Andrés Candela Pascual
1787	Bautista Planes de Sansano	Pedro Ruiz de Maciá - Miguel Paredes
1788	Pedro Ruiz de Maciá	Ginés Meléndez - Alonso Saura
1789	Vicente Serrano	Carlos Sansano de Meléndez - José Pomares de Paredes
1790	Bautista Planes	José Pascual de Gómez - José Bravo
1791	Pedro Ruiz de Maciá	Ginés Meléndez de Puche - José Sansano de Pérez
1792	Vicente Serrano	Jaime Orts de Quirant - Carlos Sansano de Meléndez
1793	Ginés Meléndez de Pascual	José Sansano de Pérez - Francisco Pascual de Manchón
1794	José Pérez de Esquivas	Alonso Saura de Gilabert - Francisco Lorenzo de Barberá
1795	Carlos Sansano Meléndez	Pedro Ruiz Albaladejo - Gregorio Valero de Orts
1796	Vicente Serrano de Maciá	Ginés Meléndez Puig - Antonio Porta de Mellado
1797	Francisco Manchón de Mas	Alonso Saura de Gilabert - José Planes de Gilabert
1798	Ginés Meléndez de Puche	Antonio Pastor de Valero - Agustín Tarí
1799	Antonio Sánchez Hernández	José Planes de Vázquez - Pedro Ruiz de Morales
1800	Antonio Porta	Antonio Amorós de Guilabert - Antonio Pascual Serra
1801	Gerónimo Soler	Agustín Tarí - José Planes
1802	Vicente Coves de Sempere	Ginés Meléndez - Miguel Manchón de Paredes
1803	Sebastián Esteve de Machón	Antonio Porta de Guillén - José Maestre de Pérez
1804	Ginés Meléndez de Puig	Antonio Guilabert Amorós - Melchor Boix de Orts
1805	Francisco Vázquez	Agustín Tarí - Jaime Lloret
1806	Andrés Candela	Ginés Aldeguer de Amorós - Melchor Boix de Orts
1807	Sebastián Esteve de Machón	Antonio Porta de Guillén - Ginés Meléndez de Puig
1808	Gerónimo Soler de Amorós	Agustín Tarí - Melchor Boix de Orts
1809	Andrés Candela	Antonio Porta - Jaime Quesada
1810	¿?	
1811-1812	Ginés Aldeguer de Andrés	Benito Pertusa - Bautista Planes
1813	Melchor Boix	Juan Castellano - Vicente Manchón de Hernández
1814	Gerónimo Soler de Amorós	Bautista Planes de Parreño - Antonio Sánchez de Guilabert
1814/9/2	Gerónimo Soler de Amorós	Melchor Boix de Orts - Agustín Tarí de Guilabert
1816	Andrés Candela	Melchor Boix - Bautista Planes
1817	Ginés Aldeguer de Amorós	Juan Castellano de Serra - Antonio Sánchez de Gilabert
1818	Pedro López de Grau	Antonio Pascual de Armengol - Bautista Planes
1819	Juan castellano	Antonio Martínez de Hernández - Vicente Machón de Hernández
1820/7/7	Manuel Lillo de Jover	Bautista Planes - Juan Fernández
1822/2/26	Vicente Manchón Juan Castelló	
1822/3/9	Juan Castelló	Vicente Manchón fou nomenat diputat dels Carrissals

ANNEX 3. ALCALDES PEDANIS DE SANTA POLA

1771	Juan Bautista Sevilla
1775	Domingo Llebres
1776	Francisco Molina de Torregrosa
1777	Juan Molina de Zaragoza
1778	Juan Bautista Sevilla
1779	Juan Molina de Miralles
1780	José Soler de Pérez
1781	Jaime Soler
1782	Francisco Molina de Torregrosa
1783	Andrés Sempere de Soler
1784	Jaime Soler de Bonmatí
1785	Isidro Soler de Bonmatí
1786	Isidro Sempere de Bonmatí
1787	Juan Molina de Miralles
1788	Antonio Molina de Bonmatí
1789	Isidro Sempere de Bonmatí
1790	Francisco Molina
1791	Antonio Molina de Bonmatí
1792	Rafael Bonmatí de Medina
1793	Juan Bautista de Sevilla
1794	Andrés Sempere de Sempere
1795	Manuel Bonmatí y Sempere
1796	Francisco Molina de Torregrosa
1797	Isidro Sempere, viudo de Bonmatí
1798	Francisco Sevilla de Botella Miguel Bonmatí ⁸⁵
1799	Francisco Molina
1800	Andrés Sempere de Sempere
1801	Juan Bautista Sevilla de Sempere
1802	Bartolomé García de Botella
1803	Andrés Sempere de Sempere
1804	Jacinto Ramón Sevilla de Llebres
1805	Bartolomé García
1806	Juan Bautista Sevilla
1807	Andrés Sempere de Sempere
1808	Gaspar Sempere
1809/ 6/ 26	Bartolomé García
1811	Francisco Bonmatí de Botella
1812/ 6/ 12	Miguel Bonmatí
1812-1814	Municipi independent
1814, agost	Gaspar Sempere
1815	¿?
1816	Bautista Sevilla, vidu de Sempere
1817	Andrés Sempere de Fuentes
1818	¿?
1819	Miguel Bonmatí (l'últim)

⁸⁵ El nomenament del duc és a favor de Francisco Sevilla (AHME, D-36/5, núm. 3, *Correspondencia de 1798*); però en les actes municipals d'aquest any jura el càrrec Miguel Bonmatí.